

פרשת ויחי - THE DEATH OF YAAKOV

THE REDEMPTION IS HIDDEN

Over half of Sefer Bereishis covers the events of Yaakov Avinu's life¹. We see a man whose entire life was struggle and hardship, without a moment's rest². He grows up with Eisav, and he flees for his life into the hands of the most manipulative of cheats, Lavan the idolater. He flees again only to face Eisav once more. He escapes, and is faced with the problems of Dina and Shechem, of Yosef disappearing, of Shimon not returning from Egypt, of having to risk Binyamin. A massive famine forces him and his family to give up on what they were trying to build: the future of the Jewish people in Israel.

מז ט (מקץ): ויאמר יעקב אל פרעה ימי שני מגורי שלשים ומאת שנה מעט ורעים היו ימי שני חיי ולא השיגו את ימי שני חיי אבתי בימי מגוריהם

But, the final seventeen years of his life in Egypt³ were totally peaceful, without pain and without even a Yetzer Hara. Yaakov was living at a level of ויחי, a level of Olam Haba⁴. The Gematriah of seventeen, in fact, is טוב. This חיות, this extremely high level of "life", is absorbed by the Jewish people and hidden in them⁵.

Now, ויקרבו ימיו למות. On his deathbed, Yaakov sees that he has established the core unit of the Jewish people. He goes into Egypt, איש וביתו⁶, a man and his home. He has twelve sons, each unique, each with his own talents, each dedicated to serving G-d together without compromising his own unique contribution⁷. Yaakov therefore

¹ עיין בסוף החיבור הזה

² חזקוני מז כח: ויחי יעקב בארץ מצרים - אבל כל שאר שנותיו וחיינו לא היו חיים שכל ימיו היה שרוי בצער ומשבא למצרים נחה רוחו וחיה בנחת.

³ מז (כח) ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה ויהי ימי יעקב שני חייו שבע שנים וארבעים ומאת שנה:

⁴ הוזהר (רי"ו ב) כתב שאותן יז שנים שחי יעקב אבינו בארץ מצרים היו עיקר חייו. באותם שנים יעקב חי בלא צער ובלא יצר הרע - מעיו עוה"ב. (ממעמקים עמ' 246)
אמנם עיין ברב שמשון רפאל הירש, ריש הפרשה, שכתב:

"The seventeen years which are introduced [at the beginning of our parsha] are really the only ones in which Jacob lived a quiet undisturbed life. ... But it was rather the troubled years of his life ... that were those in which Jacob won his everlasting national importance ..."

⁵ אור גדליהו שם: החיות שעליה נכתבה בתורה ויחי יעקב, שדרשו חז"ל שהחיות באלו הי"ז שנים היתה חיות של עולם הבא, כמו שמרמז הבעל הטורים כי י"ז בגימטריא טוב, וחיות הגדולה הזו של יעקב אבינו נסתמה בתוך כלל ישראל ... וחיות זו סתומה וסתומה בתוך הפרשה, ובתוך נפשותיהן של ישראל כשהם בגלות.

⁶ שמות א א

⁷ מח (ד) ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך ונתתיך לקהל עמים ונתתי את הארץ הזאת לרעך אחרוך אחזת עולם:

R Hirsch: *קהל גוים*, here denoted *קהל עמים* ... in spite of their being united ... by their all having the one common spiritual and moral mission They are nevertheless ... a diversity of tribes (a *קהל עמים*). The nation is to represent agriculture as well as commerce, militarism as well as culture and learning. ... Torah is not dependent on any particular kind of calling or trait, but that the whole of mankind in all its shades and diversity, can equally find its common calling in the one common spiritual and moral

feels that the time is ripe to give his children a full view of world history, the current and future exiles of the Jewish people¹ and their redemption up to and including the Messianic Era² - בקש לגלות את הקץ לבניו³. In fact, the Geula from Egypt and the redemption at the end of days are similar in many ways⁴. And – just as Avraham Avinu began the Jewish people - Yaakov, the last of the Avos, is the one to bestow upon the Jewish people their end and their purpose expressed by the redemption⁵.

Yaakov's death opened the way to the unfolding of the horrible Egyptian slavery⁶ (see below). That exile was to provide the historical pattern for our own, long sojourn in Galus Edom⁷. The brothers and their father thought that their Egyptian sojourn would quickly pass, and, given the famine and Parhoah's love of Yosef, it

mission and outlook in life. ... Only in its having such a result does it altogether make any difference that Ephraim and Menashe are to grow into two separate tribes.

¹דעת זקנים מבעלי התוספות מט א: האספו ואגידה לכם - וכתוב הקבצו ושמעו כאן רמז להם שילכו בגלות שני פעמים ויאספו בשניהם:

²מט ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים: רבינו בחיי, שם: באחרית הימים - הם ימות המשיח, וראוי היה שיגיד להם דברים עתידיים בענין הגאולה הקרובה היא גאולת מצרים, ואיך יתכן שיניח הענין הקרוב ולא ירמוז הגאולה הנפלאה ההיא, וירמוז הגאולה הרחוקה העתידה להיות באחרית הימים:

העמק דבר (א) ואגידה לכם. פרש"י בשם מ"ר ביקש לגלות את הקץ וכו' דקדק רבינו להעמיד זה הדרש על ואגידה לכם. וכו"ה בגמ' פסחים דמ"ד מ"ד האספו ואגידה לכם וגו' ביקש יעקב לגלות כו' ולא על גוף המאמר את אשר יקרא אתכם באחרית הימים. דבאמת אין משמעות באחרית הימים בכ"מ על ימות המשיח תדע הרי בפ' וילך כתיב וקראת אתכם הרעה באחרית הימים. וגם בדברי יעקב אבינו יש הרבה דברים שלא יהי' כן בימות המשיח כמו זבלון לחוף ימים ישכון. ובחלוקה דס' יחזקאל אינו כן. ובלעם אמר לבלק אשר יעשה העם הזה לעמך באחרית הימים וזה אינו בימות המשיח שכבר בטל ונעקר אומה מואב מן העולם. אלא משמעות אחרית הימים הוא סוף ימי התקופה שהמדבר עומד בו. מש"ה יעקב דיבר בתקופות הגלות ומה שיהי' ביציאת מצרים ומכניסתם לא"י בימי השופטים. שהי' נחשב כל המשך לביאה עד שנתיישבו בטח בסוף ימי דוד ושלמה ובלעם ג"כ דיבר בתקופה של כניסת א"י והאחזם בה ואחרית ימי תקופה זו הי' ימי דוד המלך ומשה רבינו דיבר בתקופה של חטאת ישראל כאשר החלו לסור מאחרי ה' אחרי שלמה המלך ומה שאמר וקראת וגו' הוא על סוף ימי הבית. והנביאים דברו על תקופת הגלות מש"ה כיוונו במה שאמרו באחרית הימים על סוף הגלות והוא ימות המשיח. ואחרי שכן אין מקום לדרש שרצה יעקב לגלות את הקץ של משיח אלא מדיוק הלשון ואגידה לכם. והגדה כאן הוא דבר סתר וסוד כמוס. ולמדו מזה כונה שניה דבאחרית הימים קאי על ימי העולם ג"כ והיינו ימות המשיח:

³ רש"י מז כה

⁴רבינו בחיי מט א: ויתכן לפרש שכבר רמז לגאולת מצרים למעלה בתוך דבריו, כי מה שאמר והיה אלקים עמכם רמז להם גלות מצרים, ומה שאמר והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם זו גאולת מצרים, שהרי ישראל ראויים היו ליכנס לארץ תכף צאתם ממצרים לולא עון מרגלים שעכבם במדבר ארבעים שנה, ואחר שרמז לגאולת מצרים הוסיף לרמוז הגאולה האחרונה הזו באחרית הימים לפי ששתיהן דומות זו לזו, וקבלה ביד הנביאים שעתידיה גאולתנו זאת שתהיה בדמיון גאולת מצרים בהרבה עינים, וגו'

⁵מהר"ל, דרך החיים (פירוש על אבות) פ"ה משנה ד (ד"ה וכמו): שכשם שאברהם היה התחלה מן האבות כך היה יעקב בתכלית האבות וסוף שלהם. ולפיכך מן יעקב יורשים ישראל תכליתם ואחריתם.

⁶רש"י מז: כח ויחי יעקב - למה פרשה זו סתומה לפי שכוון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ולבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. ד"א שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו (ב"ר): וזו זה שאל החזקוני (מז כח): וא"ת הרי יוסף מלך אחר פטירתו של יעקב. אלא י"ל כשנפטר יעקב התחילו לשעבד בהם מעט. ע"כ וכעין זה תירץ הגור אריה

⁷רמב"ן מז כח: כבר הזכרתי (לעיל מג יד) כי רדת יעקב למצרים הוא גלותינו היום ביד החיה הרביעית (דניאל ז ז) רומי הרשעה

was the perfect place to be in the short term¹. But Yaakov never left Egypt alive². And that long sojourn is just what we experience now³.

Yaakov wanted to reveal how all this would end⁴ - את אשר יקרא אתכם באחרית - but – עד כי יבוא שילה - and he did, in fact manage to hint at it in his blessings - הימים – the ability to reveal it clearly was hidden from him⁵. For the tribes were not yet holy enough to glide on top of history instead of going through it⁶. G-d intervened, Yaakov lost his Ruach HaKodesh, and he gave the tribes their blessings instead⁷. Had we known the date of redemption in the distant future, we would stop hoping that each day was the last until Moshiach comes; we would feel that we have time to build and live in our personal palaces – and sink ever more permanently into the exile; we would no longer pray for an end which already was predicted⁸.

¹רמב"ן מז כח: כי בני יעקב הם עצמם סבבו רדתם שם במכירת יוסף אחיהם, ויעקב ירד שם מפני הרעב, וחשב להנצל עם בניו בבית אוהב לו, כי פרעה אוהב את יוסף וכבן לו, והיו סבורים לעלות משם ככלות הרעב מארץ כנען, כמו שאמרו (לעיל מז ד) לגור בארץ באנו כי אין מרעה לצאן אשר לעבדיך כי כבד הרעב בארץ כנען

²רמב"ן מז כח: והנה לא עלו, אבל ארך עליהם הגלות, ומת שם ועלו עצמותיו, וזקני פרעה ושריו העלוהו, ועשו עמו אבל כבד

³רמב"ן מז כח: וכן אנהנו עם רומי ואדום - אחינו הסיבנו ביאתינו בידם, כי כרתו ברית עם הרומיים ואגריפס המלך האחרון לבית שני ברח אליהם לעזרה, ומפני הרעב נלכדו אנשי ירושלים, והגלות ארך עלינו מאד, לא נודע קצו כשאר הגלויות ואנהנו בו כמתים אומרים יבשו עצמותינו נגזרנו לנו, ויעלו אותנו מכל העמים מנחה לה', ויהיה להם אבל כבד בראותם כבודנו ואנהנו נראה בנקמת ה', יקימו ונחיה לפניו

⁴ שבקש לגלות את הקץ. ב"ר (צו, א), ילקו"ש קנז מט

⁵ר' בחיי מז כח: בקש יעקב לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו, שהרי מה שכתוב את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, הכוונה לימות המשיח בקץ הגלות הזה הארוך שאנו עומדים בו היום, כי כל עניני יעקב ומקרויו הם רמז לגלותינו השלישי הזה, כי כן היה יעקב שלישי לאבות. ולפי שנרמז ענין המשיח בכלל דבריו כמו שאמר עד כי יבוא שילה, באה הפרשה הזאת שתומה לרמזו הקץ הסתום שהיה רוצה לגלותו ונסתם ממנו:

⁶חזקוני על בראשית פרק מט פסוק א: ... ושמעתי באחרית הימים של הקב"ה דהיינו בסוף חמשת אלפים ובקש יעקב לגלות הקץ ונסתלקה ממנו שכינה ותמה ואמר למה אלו אין ראויים לגלות להן הקץ והלא אין בהם חטא כלו' אין בכל שמות השבטים לא חי"ת ולא טי"ת השיבו רוח הקדש גם אין בכל אותיות שמות השבטים לא קו"ף ולא צד"י אם כן אינן ראויין לגלות הקץ ועל אשר קראת לבניך: להם אתה קורא, לי אין אתה קורא כד"א ולא אותי קראת יעקב כי יגעת בי ישראל אין המדה זו שלך הולך רכיל מגלה סוד וגו' כשראה יעקב כך הפליג בדברים ואמר ראובן בכורי אתה:

⁷מט (א) ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים: (ב) הקבצו ושמעו בני יעקב ושמעו אל ישראל אביכם:

רש"י מט א ואגידה לכם - (ב"ר) בקש לגלות את הקץ ונסתלקה ממנו שכינה והתחיל אומר דברים אחרים:

⁸כלי יקר - מז כח: וכן פירש בעקידה, על המדרש (ילקו"ש קנז מט) האומר כשבקש יעקב לגלות הקץ אמר הקב"ה ולא אותי קראת יעקב (ישעיה מג כב) ר"ל שלא היית חס על כבודי, כי מידיעה זו ימשך נזק זה שלא יקראו אותי ולא יבקשו פני הדורות הקודמים ויבקשו לישב וכמתאישים מן הגאולה, על כן סתם וחתם ה' הקץ האחרון כדי שבכל דור ודור יבקשו את פני ה' ואת דוד מלכם ויהיו מחכים קץ ישועתו תמיד, כאשר בעונינו מדה זו מצוייה בינינו אפילו בזמן שאין הקץ נודע מ"מ רבים המה עמי הארץ המתישבים בארצות העמים ובנין להם בתים ספונים וחשובים ושל אבנים בנין הקיום, ובסבה זו לעולם אינן דורשין את פני ה' בכל לב להביאם אל ארצם, וע"כ הקב"ה מניחם שמה, ולהנחה זו פסוק וישב ישראל בארץ גושן. מדבר באשמת ישראל, שבקשו להיות תושבים ולהיות להם אחוזה בארץ לא להם, ונזק זה בא להם לפי שקץ גלות מצרים היה נודע להם, על כן הדורות הראשונים אשר ידעו בכיורן כי לא בימיהם תהיה הגאולה ההוא בקשו להם ישיבה של קבע ואחוזה בארץ מצרים, על כן סמך לפסוק זה פסוק ויחי יעקב דלהורות שזק זה הנמשך לאותן הדורות מחמת שהיה קצם נודע גרם לויחי יעקב אבל לא רוח יעקב, כי אם יעקב לבדו היה חי כדי שלא יגלה הקץ האחרון ושלא יתפשט נזק זה לדורות:

Hence this parsha is a closed parsha (סתומה), which literally means that there is no gap of even the minimum nine letter-spaces between the previous parsha and this one. (See note¹) סתומה – for Galus darkens our spiritual eyes and deadens our heart.²

Each new parsha has its own holiness, but the light of this parsha is hidden (סתומה). The light exists in exile, but it gets hidden deep in the hearts and minds of the Jewish people. Usually there are gaps between the Parshios to give us a chance to reflect and understand what is happening. But now, on the surface, things become hidden and unclear³.

When Yaakov Avinu lost his Ruach HaKodesh a great dread overcame him. The Sages explain what happened next:

R. Simeon b. Lakish said: And Jacob called unto his sons, and said: Gather yourselves together, that I may tell you [that which shall befall you in the end of days]. Jacob wished to reveal to his sons the 'end of the days', whereupon the Shechinah departed from him. Said he, 'Perhaps, Heaven forbend there is one unfit among my children, like Abraham, from whom there issued Ishmael, or like my father Isaac, from whom there issued Esau.' [But] his sons answered him, 'Hear O Israel, the L-rd our G-d the L-rd is One: just as there is only One in thy heart, so is there in our heart only One.' In that moment our father Jacob opened [his mouth] and exclaimed, 'Blessed be the name of His glorious kingdom for ever and ever.' Said the Rabbis, How shall we act? Shall we recite it, — but our Teacher Moses did not say it. Shall we not say it — but Jacob said it! [Hence] they enacted that it should be recited quietly⁴.

The Sages also tell us that when Moshe Rabbeinu went up to receive the Torah, he heard the angels saying ב"שכמל"ו. Moshe subsequently told this to the Jewish

¹ ספר גור אריה מז כח: ויחי יעקב למה פרשה זו סתומה. ב"ר (צו, א). אף על גב שכמה פרשיות סתומות אינו מקשה רק בפרשה הזאת, לפי שהיא סתומה מכל וכל, שאין לה הפסק כמו שאר פרשיות סתומות. שהחלוק בין סתומות ובין פתוחות - שהסתומה היא מתחלת באותה שורה עצמה שמסיים בה הפרשה שלפניה, רק שמניח שיעור ט' אותיות, ופרשה פתוחה אינה מתחלת באותה שורה, אבל פרשה זו סתומה מכל וכל, ואין הפסק לה רק כמו סוף פסוק (כ"ה ברא"ם). ואין להקשות אחר שאין לה ריוח כלל שמא אינה פרשה בפני עצמה - והיא פרשה אחת עם פרשה שלפניה, שהפרשיות איזו סתומה ואיזו פתוחה הוא קבלה בידינו מעזרא הסופר, שהיה סופר מהיר בתורת משה, ופרשיות אלו אחר שמחלקין אותם לשתי פרשיות אם כן על כרחק היא קבלה בידינו. ועוד שאין ענין פרשה זו לזו, וצריך לומר שכל אחת פרשה בפני עצמה:

² רש"י מז כח: ויחי יעקב - למה פרשה זו סתומה לפי שכיון שנפטר יעקב אבינו נסתמו עיניהם ובלבם של ישראל מצרת השעבוד שהתחילו לשעבדם. ד"א שבקש לגלות את הקץ לבניו ונסתם ממנו (ב"ר):

³ אור גדליהו (עמ' 142): וביתר ביאור עפי"ד חז"ל בתו"כ ש"מה היו ההפסקות משמשות ליתן ריוח להתבונן בין פרשה לפרשה. ... ובמקום שאין הארת התורה בגלוי ... אז הפרשה היא ג"כ סתומה ... וכן כאן. אור הזה שנסתם בתוך הגלות היה אור גדול ביותר, כי נסתמה בתוך כלל ישראל החיות הזה של יעקב אבינו

⁴ פסחים נו ע"א: תנו רבנן כיצד היו כורכין את שמע אומרים שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד ולא היו מפסיקין דברי רבי מאיר רבי יהודה אומר מפסיקין היו אלא שלא היו אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואנן מאי טעמא אמרינן ליה כדדריש רבי שמעון בן לקיש דאמר רבי שמעון בן לקיש ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו ואגידה לכם ביקש יעקב לגלות לבניו קץ הימין ונסתלקה ממנו שכינה אמר שמא חס ושלום יש במטתי פסול כאברהם שיצא ממנו ישמעאל ואבי יצחק שיצא ממנו עשו אמרו לו בניו שמע ישראל ה' אלקינו ה' אחד אמרו כשם שאין בלבך אלא אחד כך אין בלבנו אלא אחד באותה שעה פתח יעקב אבינו ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד אמרי רבנן היכי נעביד נאמר והו לא אמרו משה רבינו לא נאמר והו אמרו יעקב התקינו שיהו אומרים אותו בחשאי אמר רבי יצחק אמרי דבי רבי אמי משל לבת מלך שהריחה ציקי קדירה אם תאמר יש לה גנאי לא תאמר יש לה צער התחילו עבדיה להביא בחשאי אמר רבי אבהו התקינו שיהו אומרים אותו בקול רם מפני תרעומת המינין ובנהרדעא דליכא מינין עד השתא אמרי לה בחשאי:

people. Why do the Jewish people not say it aloud? It is like a person who stole some crown jewels. He gave them to his wife but warned her not to wear them in public; only in the privacy of their home¹. However, on Yom Kippur, when we are as pure as the ministering Angels², the Jewish people say aloud³ בשכמל"ו.

There is an even higher level than Yom Kippur, that of the Messianic era, when it will be enough for us to say that G-d is One (the first pasuk – שמע ישראל). In fact the first verse is in the future – 'ד will be (recognized by all as) אחד, in the Messianic era⁴. There is nothing more to add to this when we really understand it⁵. However, until that time, there is a need to spell things out – to explain what declaring His Oneness means – hence “Baruch Shem, etc.”⁶

Yaakov's sons declared that even though they were not now worthy of a Messianic vision, they understood that the Messianic era would lead to that kind of understanding – שמע ישראל. Yaakov replies with ברוך שם – that he appreciates that the time is not ripe to reveal the end of days, but that the Kedusha of the sons will lead to that end.

¹ספר מנהגי ישורון, ע"י הרב אברהם אליעזר ב"ר אייזיק; טעם שאנו אומרים בק"ש הפסוק ברוך שם כבוד מלכותו וגו' בלחש: איתא באלה הדברים רבה פ' ב' למה ישראל אומרים בשכמל"ו בלחש, בשעה שעלה משה למרום גנבו מן המלאכים ולמדו לישראל

שם: אמר ר' שמואל בר נחמני משל לבן ביתו של מלך שהיתה לו בת בתולה רואה בגדים נאים ואומרה לו קח לי הבגדים הללו והיה לוקח לה פעם אחת נכנס לפלטרין של מלך וראה קוזמירין (בגד נאה וחשוב) של מטרונה שם מה עשה גנב אותו ובא ונתנו לביתו התחיל מצוה אותה ואומר לה כל הבגדים שלקחתי לך לבוש אותם בפרהסיא אבל קוזמירין זה גנוב הוא אל תלבשי אותו אלא מן הדלת ולפנים.

כך אמר משה לישראל כל המצוות שנתתי לכם הוא ממה ששמעתי ממלאכי השרת שבו הם משבחים להקב"ה ונטלתי אותה מהם לכך תהיו אומרים אותה בלחשיה עכ"ל.

²שם: וביו"כ אומרים אותה בקול רם, לפי שאנו כמלאכים לובשים לבנים לא אוכלים ולא שותים ואין בנו לא חטא ולא עוון. טעם אחר, משום דמשה לא אמרו על כי לא היו כולם בלב שלם ועדות שנמצא אחד מהם פסול בטלה כולה, לכך תקנו בלחש דאז מי שאין ליבו שלם לא יאמרו כלל. אבל ביו"כ עם ה' אלה וכולם מיחדים בלב שלם לכן אומרים בקול רם (אליהו זוטא בשם מ"מ סי' תתס"ט).

³מדרש רבה ואתחנן פרשה ב: (לו) דבר אחר שמע ישראל רבנן אמרין בשעה שעלה משה למרום שמע למלאכי השרת שהיו אומרים להקב"ה בשכמל"ו והוריד אותה לישראל ולמה אין ישראל אומרים אותו בפרהסיא א"ר אסי למה הדבר דומה לאחד שגנב קוזמין מתוך פלטרין של מלך נתנה לה לאשתו ואמר לה אל תתקשטי בה בפרהסיא אלא בתוך ביתך אבל ביום הכפורים שהן נקיים כמלאכי השרת הן אומרים אותו בפרהסיא בשכמל"ו:

⁴ר"ש יו"ד: ה' אלקינו ה' אחד - ה' שהוא אלקינו עתה ולא אלקי העובדי כוכבים הוא עתיד להיות ה' אחד שנאמר כי אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' ונאמר ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד:

⁵אור גדליהו את ה': ושמעתי ממקור נאמן שהרה"ק מרוזין זי"ע אמר על עצמו שכשהיה בן שש שנים פגש בהרב בעל התניא זצ"ל, ושאל אותו הרוזינער כשמקבלים עומ"ש ואומרים שמע ישראל וכו' אחד הרי הכל בטל אליו יתב"ש, כי "אחד" היינו שאין עוד מלבדו, וא"כ איך אומרים אחרי כן "ואהבת את ד'", הרי האדם הוא בטל במציאות ד', שהכל "אחד", ואין שום דבר מבלעדי ד' יתברך. ואמר הרוזינער שהרב בעל התניא אמר לו תירוצך על זה והאריך בזה שש שעות. ע"ש בהאור גדליהו

⁶עולות הראייה ד"ה אחד: במצב העלייה אין אחר אחד מה לספר כלל, כי הוא כולל הכל ... אבל בהמשך סדר המעשה לעולם הפירוש הוא מוכרח, אלא שאינו גלוי כל זמן שיש לגוף שמוש עצמי מנשיתו הפרטית, כ"א ביום הכפורים, שצרכי הגוף בטלים אז, כח האחדות מתפשט יפה בגלוי במעשה, ואפשר לומר בשכמל"ו בקול רם.

YAAKOV'S FUNERAL

Yaakov dies in a land of Tumah. He takes a huge risk by making Yosef swear that he will bury him in Israel and not in Egypt¹. This would not have sat well with the Egyptians for *"it would clearly show that Joseph's family still did not consider themselves naturalized and that their hearts were still in their old homeland"*². In fact, without the oath Yaakov imposed on Yosef, Pharaoh would never have allowed such a thing³. With this Yaakov sends a powerful message to his children. *"You hope and wish to live in Egypt; I do not wish even to be buried there. That is why he did not express this wish as Jacob, from his individual personal standpoint, but as 'Israel', as bearer of the national mission, as a warning of the national future of his children"*⁴.

Ramban hints at another reason for Yaakov's demand to be buried in Israel:

מעשה אבות סימן לבנים.

The historical patterns that were set up by the *Avos* were to be repeated by their descendents. Galus Mitzrayim, says the Ramban, set up the historical pattern for Galus Edom⁵. Yaakov's return to rest in Israel will ensure that we too will return from our Galus⁶.

It is all set up to bring the final Tikun. Hence, Yaakov explains to Yosef why he buried Rochel on the border into Israel and not in the same cave where he is now being requested to be buried⁷. For it is she, as the עקרת הבית, who has the power to gather all the exiles, to unite all Jewish Neshamos and bring them back into the Holy Land⁸.

¹מז כט: ויקרבו ימי ישראל למות ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך שים נא ירך תחת ירכי ועשית עמדי חסד ואמת אל נא תקברני במצרים: (ל) ושכבתי עם אבתי ונשאנני ממצרים וקברתני בקברתם ויאמר אנכי אעשה כדברך: (לא) ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה:

²Rav S.R. Hirsch pg. 644, ד"ה Jacob

³רש"י ד"ה כאשר השביעך: ואם לא בשביל השבועה לא הייתי מניחך אבל ירא לומר עבור על השבועה שלא יאמר [יוסף] אם כן אעבור על שבועה שנשבעתי לך שלא אגלה על לשון הקודש שאני מכיר עודף על שבעים לשון ואתה אינך מכיר בו כדאיתא במסכת סוטה (דף לג).

⁴Rav Hirsch, ibid.

⁵מז כח (ריש הפרשה) – שם עושה חמש השואות בין שתי הגלויות

⁶זקני פרעה שוריו העלוהו ועשו עמו אבל כבוד... והגלות ארך עלינו מאד... ואנחנו בו כמתים... ויעלו אותנו מכל העמים... ויהיה להם אבל כבוד בראותם כבודנו

⁷מה (ז) ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך בעוד כברת ארץ לבא אפרתה ואקברה שם בדרך אפרת הוא בית לחם:

⁸מהר"ל, נצח ישראל, סוף פרק א: נקברה רחל בדרך, שאם היתה נקברת רחל במערה, לא היה אצל ישראל, שהם בגלות שלהם, כח המקבץ והמאחד את ישראל בגלות שלהם. אבל נשאר בישראל כח המאחד את ישראל, רק שאינו בפועל רק בכח בלבד. ולכך רחל, שהיא כח המאחד את ישראל, שהרי כל ישראל נקראו על שמה, נקברה בדרך. ולכך מבקשת רחמים עד שיהיו ישראל מקובצים בארצם לגמרי. ואם לא נקברה רחל - שהיא עקרת הבית המקבץ את ישראל - בדרך, כבר נחלקו ישראל חס ושלוש, ולא היה אצלם עוד כח מקבץ ומאסף את ישראל.

Yaakov is given the honor and rest in his death that he did not achieve in his life. An entire country, from the King down, spends over two months mourning over his embalmed body in Egypt,¹ and then all Jewish adults with a large military escort invest what must have been weeks and weeks in a funeral procession from Egypt to Israel². In an unprecedented show of honor, a host of kings place their crown next to Yosef's on Yaakov's coffin³.

The funeral procession ends with Yosef personally burying Yaakov. Nothing new is told about Yosef's life after the funeral, and a few psukim later we learn of his death, having ruled an unprecedented eighty years⁴. Unlike Yaakov, there was no chance of Yosef being buried in Israel⁵, but Moshe Rabeinu would later personally deal with transferring his bones, just as Yosef had taken care of Yaakov, midah keneged midah⁶.

YAAKOV DOES NOT DIE

In beginning his very last words to his children, Yaakov tells them:

מט כט: ויצו אותם ויאמר אלהם אני נאסף אל עמי

Which Chazal explain as:

אם זכותם ונטפלתם בי, ואם לאו אני נאסף אל עמי

It is your zechus whether you bury me [where I have requested] or not. This however "does not affect me, my true self, in the least⁷." Perhaps Yaakov understood about himself that which the Posuk testifies:

ויגוע יעקוב⁸

¹נ מט: ויבכו אתו מצרים שבעים יום

²ז ויעל יוסף לקבר את אביו ויעלו אתו כל עבדי פרעה זקני ביתו וכל זקני ארץ מצרים: (ח) וכל בית יוסף ואחיו ובית אביו רק טפם וצאנם ובקרים עזבו בארץ גשן: (ט) ויעל עמו גם רכב גם פרשים ויהי המחנה כבוד מאד:

³סוטה יג א: בראשית נ י: ויבאו עד גרן האטד אשר בעבר הירדן – וכי גורן יש לאטד, א"ר אבהו מלמד שהקיפוהו כתרנים לארוננו של יעקב כגורן זה שמקיפים לו אטד, שבאו בני עשו ובני ישמעאל ובני קטורה ותלאו כתרניהם בארוננו של יעקב

⁴He was thirty when he started ruling and 110 when he died. The Abarbanel comments on this: והוא דבר גדול ומבהיל מאד לא ראיתי כמוהו בכל ספורי דברי הימים אשר למלכי רומי שריו וסגניו ולשאר הימים.

⁵אברבנאל (סוף הפרשה): והנה לא צוה יוסף שיקברוהו במערת המכפלה כמו שצוה אביו לפי שהיה יודע יוסף את אחיו שמיד אחרי מותו לא יוליכוהו לארץ כנען לפי שידע שלא יתן פרעה מקום ולא רשות לזה אלא שיקבר במצרים לזכרון גדולתו ומעשיו וזהו מה שאמר וימת יוסף בן מאה ועשר שנים ויחנטו אותו ויישם בארון במצרים.

⁶סוטה ט: במדה שאדם מודד מודדו לו, יוסף זכה לקבור את אביו ואין באחיו גדול ממנו, לפיכך זכה שנתעסק בו משה שאין בישראל גדול ממנו, שנאמר (ר"פ בשלח) ויקח משה את עצמות יוסף עמו.

⁷Rav SR Hirsch, pg. 678

⁸מט (לג) ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו:

Since it does not say וימות, the Sages understand that:

יעקוב אבינו לא מת¹

This seems strange, for the verses testify that Yaakov died², he was embalmed³, the entire Egyptian nation mourned for him for 70 days⁴ and he was then taken to the Cave of the Patriarchs and buried there⁵. But the Sages have other sources to verify their claim⁶. Clearly, in some sense he did not die. The Shloh explains that the part called Yaakov died – it already died when Yaakov mourned for the loss of Yosef. But then, on hearing that Yosef was still alive - ותחי רוח יעקוב - and this higher part of Yaakov (called Yisrael) never died⁷.

The Ramban⁸ explains that when the Sages say that he did not die, they mean that Yaakov Avinu reached the level where there was no contradiction between his spiritual and physical selves. Yaakov's body was a perfect *levush* for his soul. The greatest reason for separation of the body and the soul after death, incompatibility between the two, simply did not exist in Yaakov's case. It seems that his sons were not aware that all this was happening, and that even he himself may not have anticipated this⁹.

The Maharal adds that the Midos which one brings to perfection are passed on to future generations as a spiritual genetic inheritance. Yaakov had taken the perfection of Avraham Avinu's "right-sided" chesed and Yitzchak Avinu's "left-sided" gevurah and added a lifetime of his own growth to create a perfect combination

¹רש"י נ לג ד"ה ויגוע ויאסף: ומיתה לא נאמרה בו ואמרו רבותינו (תענית ה:): יעקוב אבינו לא מת (ואע"פ שכתוב "ויקברו ימי ישראל למות", זה גופא ראייה, שהרי רק קירבה למיתה כתוב פה ולא מיתה עצמה, כנ"ל)

²מט (לג) ויכל יעקב לצות את בניו ויאסף רגליו אל המטה ויגוע ויאסף אל עמיו:

³ב (ב) ויצו יוסף את עבדיו את הרפאים לחנט את אביו ויחנטו הרפאים את ישראל:

⁴ג (ג) וימלאו לו ארבעים יום כי כן ימלאו ימי החנטים ויבכו אתו מצרים שבעים יום:

⁵תענית שם: א"ר יוחנן יעקוב אבינו לא מת, אמר ליה רב נחמן לרב יצחק, וכי בכדי ספדו ספדיא וחנטן חנטיא

⁶תענית שם: אמר ליה, מקרא אני דורש (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקוב וגו' כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים, מקיש הוא לזרעו, מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ורש"י ותוס' שם הסבירו כפשוטם ועיין בתורה תמימה בפסוק זה שהאריך

⁷של"ה: ענין יעקוב אבינו לא מת, כי היו בו שני עניינים של נפש, החלק של יעקוב כבר מת מאבילות של יוסף, ואחר כך "ותחי רוח יעקוב" וחלק זה שוב לא מת, רק "ויקברו ימי ישראל למות" והוא החלק הנקרא ישראל ... היא במעלה יתירה מחלק יעקוב. ... זהו "ועשית עמדי" כלומר עם "ישראל" הנזכר.

רמב"ן מז כט: כי שם יעקב נאמר על מדות הגוף בעניני הגוף בעולם הזה, כי מה שנקרא יעקב על שם וידו אוהזת בעקב עשו (בראשית כה, כו), ושם ישראל נאמר על מדות הנפש הוא שכתוב (שם לב, כט) כי שרית עם אלהים:

⁸סוף הפרשה

⁹רמב"ן, בראשית מט לג: ויגוע ויאסף ומיתה לא נאמרה בו, ואמרו רבותינו (תענית ה) יעקב אבינו לא מת, לשון רש"י ולדעת רבותינו, הרי יעקב הזכיר מיתה בעצמו (לעיל מח כא) הנה אנכי מת והיה אלקים עמכם ואולי לא ידע הוא בנפשו, או שלא רצה לתת כבוד לשמו וכן (להלן נ טו) ויראו אחי יוסף כי מת אביהם, כי להם מת הוא, או שלא ידעו הם בזה כלל וענין המדרש הזה כי נפשות הצדיקים צרורות בצרור החיים, וזו תחופה עליו כל היום, לובשת לבושה השני שלא יפשטנה ערומה, כיעקב, או תתלבש לעתים מזומנות ויובן הענין הזה במסכת שבת (קנב:) ובמסכת כתובות (קג):

and balance of the two¹. Therefore, Yaakov could be sure that he would live on in his children and grandchildren and that his spiritual achievements would be permanent². Since his descendants, Klal Yisroel, would be *Nitzchi*, so too would Yaakov's spiritual legacy live forever³.

There are other senses in which Yaakov Avinu did not die. He felt nothing of the pangs of death⁴. More importantly, his body was at such a spiritual level that his soul did not need to separate from his body completely⁵. Normally, after death the soul exists in the realm of Olam HaNeshamos, totally separate from the body. It is vital that the soul at this stage be in an environment where it can continue to grow, in preparation for its recombining with the body during *Techiyas HaMeisim*⁶. But in rare cases, the body is so holy that the soul is not prevented from this growth by continued association with the body⁷. Rebbe, Rav Yehuda HaNasi, was another example of this. After his death, he would continue to come and make Kiddush for his family every Friday night⁸. And even though a dead person is normally exempt from doing the Mitzvos, Rebbe was still considered to be alive⁹. Yaakov, who had inherited the great

¹ רבינו בחיי: ועל דרך הקבלה יעקב אבינו לא מת שלא היתה מדתו כענין שאר מדות הקצוות שהן גורמות הפכים, ובאור זה כי מדתו הוא המכריע ואע"פ שהוא כלול מכל המדות ומקבל מהן בעבור שהוא עולה דרך סלולה עד ראשית הראשית שהוא מקור החיים, על כן אמרו ביעקב לא מת ולא אמרו כן על אברהם ויצחק לפי שהן מדות הקצוות לימין ולשמאל

² גור אריה ד"ה ואמרו רז"ל ... ולפי זה אם נמצא שני דברים מתיחסים ביחד אי אפשר לומר שהאחד יתואר במציאות והאחד יתואר בהעדר שמאחר שהם מתיחסים אי אפשר לומר כך שהרי המציאות וההעדר אין להם התיחסות. וידוע כי האב והבן מתיחסים ביחד וא"כ ראוי לומר שאם הבן בחיים שגם האב בחיים מאחר שהאב והבן מצטרפים. (עיין שם שהאריך ונתן עוד תירוץ)

³ מהר"ל, דרך החיים (על אבות) ה' ד: לכך אמרו (תענית ה' ע"א): יעקב אבינו לא מת, והנה הוא בטובה נצחית אשר לא יסולק כלל - מורה על טוב ישראל שהיו נצחיים. ומפני כי יהיה העולם הכל רוחני ... ולפיכך מורה על זה מה שאמרו רבותינו ז"ל שיעקב אבינו לא מת, ואין ספק כי חיי יעקב עתה הם רוחניים, לא כמו חיים האלו שהם טבעיים, ודבר זה מבואר.

⁴ רבינו בחיי: פירושו לא מת לא טעם טעם מיתה

⁵ רבינו בחיי: או יהיה ענין לא מת כי נפשו של יעקב היה מרחפת על גופו תמיד לתוקף קדושתו כי שאר נפשות הצדיקים שאינם במדרגת הקדושה כמוהו חוזרות לשרשן ולעקרן וכיון שעלו לא ירדו, אבל יעקב לקדושת גופו ומעלתו היתה נפשו עולה ויורדת

⁶ דרך ד' (א ג יב): אמנם בצאת הנשמה מהגוף ולכתה אל עולם הנשמות, הנה שם מתפשטת ומזדהרת בזהירה, כפי מה שראוי לה על פי מעשיה, ובמה שהיא משגת שם כל זמן היותה שם - מתחזקת ממה שנחלשה בגוף, ומזדמנת יותר למה שראוי שתעשה בזמן התחייה, עד שכשתשוב בזמן הראוי, תוכל לפעול בו הפעולה הנאותה לה

⁷ ובבא בתרא יז. שבנימין, עמרם, ישי וכלאב בן דוד לא הוסיפו לגופם שום עכירות ע"י מעשיהם, ומ"מ הצרכו למות בטעו (= הוזהמא) של נחש. עיין בדעת תבונות סימן עב

⁸ רבינו בחיי: והכח הגדול הזה אינו נמצא רק לקדושים אשר בארץ יחידי הדורות כגון רבינו הקדוש, ומזה דרשו רז"ל בכתובות פרק הנושא (דף ק"ג) כל בי שמשי הוה אתי לביתיה (כל ערב שבת היה בא לביתו) יומא חד אתיא שבבותיה וקא קריא אבא (יום אחד באה שכנה וקראה על הפתח) אמרה לה אמתיא שתיקי דרבינו יתיב (אמרה לה שפחתו: שתיקי, דרבי יושב) כששמע רבי תו לא אתא (שוב לא בא) שלא להוציא לעז על הצדיקים הראשונים, כלומר שחזרה נשמתם לשרשה ולא הגיעו אל המעלה הזאת להיות להם כח גדול כל כך כמו רבינו הקדוש, וכ"ש ביעקב אבינו שנתקדש בג' קדושות, בקדושת אברהם שנתקדש במצות מילה קודם שיוליד יצחק, ובקדושת יצחק שנתקדש בעקדה על גבי המזבח להיות עולה תמימה, ובקדושת עצמו שהוא שלישי לאבות תשלום המרכבה ולא היה בזרעו שום פסול, ומטעם זה נראה לומר שנקרא הקב"ה על שמו (ישעיה כט) קדוש יעקב, ולא מצאנו קדוש אברהם קדוש יצחק:

⁹ חזקוני

achievements of Avraham and Yitzchak, added his own achievements to reach this rare degree of wholeness and holiness¹.

With this holiness, Yaakov Avinu remained alive with a soul surrounded by a body, though not his original body which was buried. We cannot really understand this concept, but in truth death itself is not really a logical thing². Similarly, when Rebbe appeared for Kiddush, he did not do so in his original body. Rather, his soul was surrounded by something which technically was physical, but was actually so spiritual that it had only the faintest outlines of the physical³. Anyone can achieve this level, though few have. The verse testifies that צדקה תציל ממות: giving charity will save one from death – not physical death, but from death as Yaakov Avinu did not die⁴.

If Yaakov did not die, this means that future generations are able to experience the spiritual benefits of his presence. Our parsha begins with the words ויהי יעקוב, that Yaakov lived. The parsha is so named because this is the essence of all that happens in this parsha. Even in his death, ויהי יעקוב, he continues to live on.

THE END OF THE AVOS

Our Parsha ends the book of the Avos. The next Parsha begins the book of the *Banim*⁵. There it again talks about the life of the Jewish people, ויפרו וירבו מאד, and this too is drawn from ויהי יעקוב⁶.

Sefer Bereishis starts with an intense focus on six days of creation. Twenty generations then pass in the space of one parsha until we reach the story of the Avos in the 3rd parsha, *Lech Lecha*. 1948 years of history have passed when Avraham

¹ רבינו בחיי: יעקב אבינו שנתקדש בג' קדושות, בקדושת אברהם שנתקדש במצות מילה קודם שיוליד יצחק, ובקדושת יצחק שנתקדש בעקדה על גבי המזבח להיות עולה תמימה, ובקדושת עצמו שהוא שלישי לאבות תשלום המרכבה ולא היה בזרעו שום פסול, ומטעם זה נראה לומר שנקרא הקב"ה על שמו (ישעיה כט) קדוש יעקב, ולא מצאנו קדוש אברהם קדוש יצחק:

² רב צדוק הכהן, מחשבות חרוץ, ס' ז דף 36: דיעקוב אבינו לא מת (תענית ה: ואע"פ שחנטו חנטיא וספדו ספדיא וקברו קבריא, הכל כפי המושג בעוה"ז ובאמת לא מת, ודבר זה אינו מושג כלל בעוה"ז רק דרך חוקה כמו שגוף ענין המיתה היא ג"כ חוקה דאי אתה רשאי להרהר רק דכבר גזר

³ רבינו בחיי: ולפיכך יעקב אבינו לא מת אך נשאר קיים בגוף ובנפש, הגוף הזה הוא הגוף השני הדק שבו הנפש מתלבשת בצורת גוף ויש לו ממש אבל הוא דק עד מאד מתלבשת בו לעתים מזומנות והוא מערב שבת לערב שבת או מיום הכפורים ליום הכפורים הוא משוטט בעולם בשליחותו של הקב"ה ומתראה למי שהוא חפץ בו כי הראשון הגס נחנט ונקבר כפשוטו של מקרא, וזהו מאמר החכם שאמר מקרא אני דורש שנאמר (ירמיה מו) הנני מושיעך ואת זרעך, מקיש הוא לזרעו מה זרעו בחיים אף הוא בחיים כלומר מה זרעו בחיים בגוף ובנפש אף הוא בחיים בגוף ובנפש והוא הגוף שהזכרתי:

ונראה לי כי לזה רמזו באיכה רבתי שדרשו שם (איכה ב) ויבער ביעקב כאש להבה, כשהפורענות באה לישראל אין מרגיש בה אלא יעקב שנאמר ויבער ביעקב, וכשהטובה באה לישראל אין מרגיש בה אלא יעקב שנאמר (תהלים יד) יגל יעקב ישמח ישראל ע"כ, ומן הידוע כי לשון מרגיש אינו נופל על הגוף שנחנט ונקבר כי אם על הגוף הדק שיש בו ממש והוא בעל הרגש, וזהו ענין רבינו הקדוש שבכתובות והנהו קפולאי במס' שבת פרק השואל, וכ"ש ביעקב שדיוקנו חקוקה בכסא הכבוד

⁴ רבינו בחיי: וזהו סוד הכתוב (משלי י ב) וצדקה תציל ממות

⁵ רמב"ן, הקדמה לשמות

⁶ אור גדליהו, שם: ובוזה"ק (פ' ויחי רטו). דפרשה זו סתומה כדי שלא להפסיק ביו מה דכתיב ויפרו וירבו מאד לויחי יעקוב, ואולי הרוגה כנ"ל שחיות הזה של יעק"א נסתמה בתוך כלל ישראל, וכמו דאיתא שיעק"א ראה את האילן עומד על פרקו, וכבר נולדו כל הששים רבוא

Avinu is born. Three parshios of Avraham and a little bit about Yitzchak lead to a further slowing down with Yaakov and his sons. Now, right at the end of Bereishis, we learn in one posuk that Yosef lived to see his grandchildren, the same generation as Amram, the father of Moshe. Yosef dies a little more than 2300 years after the world was created and the story of the Avos is complete. All of Sefer Bereishis is really a completion of the creation process. In fact, another name for Sefer Bereishis is Sefer HaBriah or Sefer HaYetzira. With the Avos, the patterns of history have been put into place for all time. The Avos were the seeds of human history from which all later events would later sprout¹. The story of their descendents now begins. The rest of the Torah will take place in Moshe Rabeinu's life.

¹אור גדליהו (פ' ויחי ליקוטי דברים): ספר בראשית נקרא ספר יצירה, וכמו שמבאר הרמב"ן בסוף הפרשה כי בו חדוש העולם ויצירת כל נוצר ובמקרי האבות שהם כענין יצירה לזרעם מפני שכל (מה שאירע להם) ציורי דברים לרמוז (או) להודיע כל העתיד לבא להם, נאין הכוונה שמעשי האבות באים רק להודיע מה שעתיד לבא ומה שעתיד להיות, כי אי נפקא מינה לנו בידיעה זו, רק שהם יצירה, שמעשה האבות הם זריעה למה שיצמח אח"כ במעשה הבנים.